บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครนอก เป็นละครรำที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจากการศึกษาบทละครสมัยอยุธยาพบว่ามีบทละครสำนวนเก่าหลงเหลืออยู่มากมาย โดยชาวบ้านนิยมใช้เล่นกันในพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ พร้อมทั้งสอดแทรกคติเตือนใจเพื่อสอนให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรมโดยทางอ้อม อันนำเรื่องราวมาจากนิทานพื้นบ้านที่คัดลอกมาจากนิทานชาดก (เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า)

ละครนอก มีพัฒนาการมาจากละครชาตรี มีการเพิ่มตัวละคร ปรับปรุงการแต่งตัวและเรื่องราวให้สนุกสนานโลดโผนขึ้น มุ่งหมายดำเนินเรื่องรวดเร็วและตลกขบขันเป็นสำคัญ ลีลาการร่ายรำมีลักษณะว่องไวเหมาะกับทำนองเพลงที่ดำเนินจังหวะค่อนข้างเร็ว เพลงที่ใช้ส่วนมากเป็นเพลงง่าย ๆ ไม่มีลีลาการเอื้อนมากนัก และใช้ระดับเสียงผู้ชายที่เรียกกันว่า "ทางนอก" เนื่องจากผู้แสดงเป็นผู้ชายทั้งหมด

สำหรับเรื่องที่ใช้แสดงละครนอก ส่วนมากจะเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ* ซึ่งมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาและตกทอดมาถึงปัจจุบันมี 19 เรื่อง ได้แก่ เรื่องการเกษ คาวี ไชยทัต พิกุลทอง พิมพ์สวรรค์ พิณสุริยวงศ์ มโนห์รา โม่งป่า มณีพิชัย สังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย สุวรรณศิลป์ สุวรรณหงษ์ โสวัต ไกรทอง โคบุตร ไชยเชษฐ์ พระรถและศิลปสุริวงศ์ ยกเว้นเรื่องรามเกียรติ์ อิเหนาและอุณรุทมิให้ละครนอกนำมาใช้แสดงเพราะใช้แสดงละครใน

ภาษาส่วนมากใช้ถ้อยคำตลาด** ตามลักษณะของชาวบ้านสามารถเล่นตลกได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงแบบแผนและจารีตประเพณี กล่าวคือ ท้าวพระยามหากษัตริย์และมเหสีจะหยอกล้อกับเสนาอย่างไรก็ได้ บางทีตัวละครอาจจะล้อเล่นกับผู้ชมหรือผู้บรรเลงปี่พาทย์ก็ได้ เพื่อสร้างความตลกขบขันเท่านั้น

ละครนอก เป็นละครที่ได้รับความนิยมมาก ดังจะเห็นได้จากการที่สถาบันต่าง ๆ เช่น กรมศิลปากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏ เป็นต้น นำมาจัดแสดงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะละครนอกมีความรวดเร็วทันใจผู้ชมและเสนอเรื่องราวที่หลากรสไม่ว่าจะเป็นทางด้านความรัก

---

* เรื่องราวเกี่ยวกับท้าวพระยามหากษัตริย์ ความมีอิทธิฤทธิ์ล่องหนหายตัวได้ มีอาวุธวิเศษประจำกาย ซึ่งเป็นเรื่องเพ้อฝันมากกว่าจะมีในชีวิตจริง

** ถ้อยคำที่ใช้กันทั่วไปในกลุ่มชาวบ้าน เป็นคำที่เรียบง่ายบางครั้งค่อนข้างหยาบคาย

โศกเศร้า อิจฉาริษยา หึงหวง โกรธแค้น ชิงชังและตลกขบขันที่มีอยู่ในพื้นฐานจิตใจของมนุษย์ โดยมากจะเสนอผ่านตัวละครมาสู่ผู้ชม และตัวละครเหล่านั้นก็ทำหน้าที่ถ่ายทอดบทบาทในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งช่วยสร้างอรรถรสให้แก่ผู้ชมเป็นอย่างดี

ตัวละครหญิง เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญและช่วยสร้างสีสันให้แก่ละครนอกเป็นอย่างมาก ในละครรำเรียกว่า ตัวนาง โดยมีทั้งตัวนางเอก ตัวนางตลาด ตัวนางประกอบ และตัวนางเบ็ดเตล็ด ทางด้านการแสดงตัวนางเหล่านี้มีบทบาทแตกต่างกันอันเป็นปัจจัยที่ทำให้การร่ายรำของตัวนางเหล่านี้แตกต่างกันไปด้วย เหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้แบ่งตัวนางออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1. แบ่งตามสถานภาพของตัวละคร และ 2. แบ่งตามลักษณะนิสัยของตัวละคร เพื่อให้เข้าใจในเรื่องการแสดงของตัวนางได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1. **สถานภาพของตัวละคร** หมายถึง ตัวละครที่มีตำแหน่งหรือฐานะทางสังคมในเรื่อง มี 2 ประเภทได้แก่

1.1 <u>ตัวนางชั้นสูงศักดิ์</u> ได้แก่ พระมเหสี พระราชธิดา และพระบรมวงศานุวงศ์

1.2 <u>ตัวนางชั้นต่ำศักดิ์</u> ได้แก่ ตัวละครตั้งแต่พี่เลี้ยง นางกำนัล บ่าวไพร่ ชาวบ้าน จนถึงตัวละครที่เป็นอมนุษย์* เช่น นางผีเสื้อน้ำหรือนางยักษ์ และนางแมว เป็นต้น

2. **บุคลิกของตัวละคร** หมายถึง นิสัยใจคอของตัวละครในเรื่อง มี 2 ประเภทได้แก่

2.1 <u>ตัวนางที่เรียบร้อย</u> หมายถึง ตัวนางที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อยและมีรูปแบบการรำ (Style) สง่างาม นุ่มนวล และพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ

2.2 <u>ตัวนางที่ไม่เรียบร้อย</u> ในละครรำเรียกว่า "นางตลาด" หมายถึง ตัวนางที่มีกิริยามารยาทไม่เรียบร้อย มีจริตมารยาและมีรูปแบบการรำ (Style) คล่องแคล่วฉับไวและพูดจาค่อนข้างหยาบคาย

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ตัวนางในละครรำมีทั้งตัวนางชั้นสูงศักดิ์ ตัวนางชั้นต่ำศักดิ์ ตัวนางที่เรียบร้อยและตัวนางที่ไม่เรียบร้อย ซึ่งตัวละครแต่ละตัวจะแสดงเช่นไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทในเนื้อเรื่องโดยมิจำกัดว่า ตัวนางชั้นสูงศักดิ์ทุกตัวจะต้องเรียบร้อยหรือตัวนางชั้นต่ำศักดิ์ทุกตัวจะต้องไม่เรียบร้อย ดังตัวอย่าง

- ตัวนางชั้นสูงศักดิ์ ที่มีลักษณะนิสัยเรียบร้อย ได้แก่ นางรจนา ในละครนอกเรื่องสังข์ทอง นางมโนห์รา ในละครนอกเรื่องมโนห์รา และนางเกศสุริยงในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์

---

* ตัวละครที่มิใช่มนุษย์ อาจจะเป็นยักษ์ สัตว์และภูตผีปีศาจ

- ตัวนางชั้นสูงศักดิ์ ที่มีลักษณะนิสัยไม่เรียบร้อย (เป็นนางตลาด) ได้แก่ นางจันทร ในละครนอกเรื่องมณีพิชัย นางคันธมาลี ในละครนอกเรื่องคาวี และนางยี่สุ่นในละครนอกเรื่องลักษณวงศ์

- ตัวนางชั้นต่ำศักดิ์ ที่มีลักษณะนิสัยเรียบร้อย ได้แก่ นางแก้วหน้าม้า (รูปสวย) ในละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้า และนางโสนน้อย ในเรื่องโสนน้อยเรือนงาม

- ตัวนางชั้นต่ำศักดิ์ ที่มีลักษณะนิสัยไม่เรียบร้อย (เป็นนางตลาด) ได้แก่ นางแก้วหน้าม้า (รูปอัปลักษณ์) ในละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้า นางวิฬาร์ (นางแมว) ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ์ และนางเกศสุริยงแปลง (นางผีเสื้อน้ำ) ในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ตัวนางตลาด" เป็นตัวนางที่ต่างจากตัวนางตัวอื่นกล่าวคือ โดยมากตัวนางในละครรำจะต้องสำรวมกิริยาท่าทางให้เรียบร้อยสมเป็นกุลสตรีตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย แต่ตัวนางตลาดเป็นตัวนางที่ไม่สำรวมกิริยาและไม่ควบคุมอารมณ์ ด้วยการแสดงกิริยาท่าทางและคำพูดได้อย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาตามความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ ทำให้ละครดูมีชีวิตชีวาเรียกความสนใจและชวนติดตามได้จากผู้ชมเป็นจำนวนมากเพราะผู้ชมรู้สึกว่า ตัวละครมีกิเลสตัณหา มีความดีความชั่ว มีถูกและผิดเช่นเดียวกับชีวิตจริงของมุนษย์ซึ่งพบกันอยู่ทั่วไปในสังคม

ผู้ที่รับบทบาทเป็นนางตลาด จะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกและความสามารถเฉพาะตัว ทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบ ขยันอดทนต่อการฝึกฝนพยายามค้นหาเทคนิคและกลเม็ดเด็ดพราย* เพื่อสร้างความสนุกสนานและความประทับใจให้แก่ผู้ชม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจและเลือกศึกษาการแสดงของตัวนางตลาด โดยศึกษาเฉพาะนางเกศสุริยงแปลง ซึ่งเป็นตัวนางตลาดในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์เพียงตัวเดียวเท่านั้น เพราะเห็นว่า การแสดงตอนนี้ "ครูบาอาจารย์ทางศิลปะและการละครไทย ถือว่ามีศิลปะของการรำและมุขตลกที่มีคุณลักษณะเป็นเสมือนครูของการละครรำเรื่องหนึ่งที่มีชั้นเชิงและลวดลายในศิลปะการแสดงที่เป็นแบบฉบับอยู่เป็นอันมาก"[1] และนางเกศสุริยงแปลงเป็นตัวละครสำคัญของตอนนี้ กล่าวคือ นางเกศสุริยงแปลงเป็นนางผีเสื้อน้ำหรือนางยักษ์ชั้นต่ำที่มีอุปนิสัยเป็นนางตลาดที่แปลงเป็นนางเกศสุริยงมเหสีของพระสุวรรณหงส์ ซึ่งเป็นนางกษัตริย์ที่เรียบร้อย ดังนั้น บทบาทจึงมีลักษณะผสมผสานคือ มีทั้งบุคลิกของนางกษัตริย์ที่แฝงด้วยบุคลิกของนางตลาดอยู่ในตัวละครตัวเดียว พร้อมทั้งสอดแทรกกิริยาท่าทางของนางยักษ์ไว้ในบางตอนเพื่อให้เห็นถึงกำพืดเดิม และ

---

* ท่วงทีลีลาของผู้แสดงแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามความสามารถและประสบการณ์

[1] ธนิต อยู่โพธิ์, สูจิบัตรบทละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้าแสดง ณ โรงละคอนศิลปากร, (พระนคร : กรมศิลปากรจัดพิมพ์, มีนาคม 2502), หน้าคำนำ.

แทรกความตลกขบขันบางขณะที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อสร้างความครื้นเครงตามแนวทางของละครนอกอีกด้วย

ทางด้านเทคนิคการแสดง ผู้แสดงต้องใช้กิริยาท่าทางและลีลาท่ารำให้เห็นผสมผสานกันหลายบุคลิก แต่นำมาปรับใช้ให้เหมาะสม โดยแสดงบุคลิกของนางกษัตริย์ด้วยท่ารำที่สง่างามและนุ่มนวล ประกอบกับกิริยาท่าทางเรียบร้อยและพูดจาไพเราะอ่อนหวาน อันเป็นการเสแสร้งเพื่อให้พระสุวรรณหงส์หลงเชื่อและมิได้ระแวงสงสัย แต่แฝงด้วยบุคลิกของนางตลาดที่มีกิริยาสะบัดสะบิ้งและมีจริตมารยา เพื่อยั่วยวนให้พระสุวรรณหงส์หลงใหล นอกจากนี้ยังสอดแทรกท่ายักษ์ไว้ในท่ารำ เช่น ท่าฉีกเนื้อ ท่าเลียปาก แสดงถึงความหิวกระหายอยากกินเนื้อมนุษย์ตามสัญชาตญาณของยักษ์ พร้อมทั้งสอดแทรกมุขตลกโดยถูกกุมภณฑ์และพญาม้าต้นล้อเลียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ผู้แสดงต้องใช้เทคนิคของการแสดงเป็นอย่างมากทั้งศิลปะของการร่ายรำ การเจรจา ชั้นเชิงการรับมุขตลกที่ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบและประสบการณ์เป็นอย่างดี ตลอดจนต้องรู้จักใส่อารมณ์ไปตามบทบาทของตัวละคร จึงจะสามารถถ่ายทอดบทบาทและบุคลิกของนางเกศสุริยงแปลงประกอบกับท่าร่ายรำทางนาฏยศิลป์ได้อย่างสมบูรณ์

ผู้ถ่ายทอดท่ารำนางเกศสุริยงแปลงของกรมศิลปากร คือ คุณครูเจริญจิต ภัทรเสวี ซึ่งเป็นครูละครในสำนักละครของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ สนมเอกในรัชกาลที่ 5) และเป็นอดีตนาฏศิลปินของกองการสังคีต กรมศิลปากร (สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ในปัจจุบัน) ซึ่งมีความสามารถในการแสดงโขน ละครใน ละครนอก ละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง และอื่น ๆ โดยแสดงได้หลายบทบาท ได้แก่ ตัวนางเอก ตัวนางตลาด และตัวนางประกอบ ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกหัดท่ารำตัวนางเกศสุริยงแปลงให้แก่นักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป 3 คนดังนี้

<u>รุ่นแรก</u> ถ่ายทอดและฝึกหัดให้แก่

1. นางนพรัตน์ หวังในธรรม (ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร) แสดงชุดที่ 1 เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนชม ณ โรงละคอนศิลปากร เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2502

2. นางรัจนา พวงประยงค์ (นาฏศิลปิน 8 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร) แสดงชุดที่ 2 เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนชม ณ โรงละคอนศิลปากร เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2502

<u>รุ่นหลัง</u> ถ่ายทอดและฝึกหัดให้แก่

3. นางใบศรี แสงอนันต์ (นาฏศิลปิน 7 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร) แสดงเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2513

สำหรับผู้สืบทอดท่ารำตัวนางเกศสุริยงแปลงของกรมศิลปากร มีทั้งผู้แสดงที่เป็นหญิงและผู้แสดงที่เป็นชาย

- ผู้แสดงหญิง ได้แก่ นางนพรัตน์ หวังในธรรม นางรัจนา พวงประยงค์ นางใบศรี แสงอนันต์ และนางวรวรรณ พลับประสิทธิ์ (นาฏศิลปิน 5 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร)

- ผู้แสดงชาย ได้แก่ นายชวลิต สุนทรานนท์ (นักวิชาการละครและดนตรี 7 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร)

แม้ว่าการแสดงของนางเกศสุริยงแปลงซึ่งเป็นตัวนางตลาดจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย แต่ก็ยังขาดการศึกษารวบรวมอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของการแสดง รวมทั้งวิเคราะห์บทบาท องค์ประกอบของการแสดงและแบบแผนท่ารำของนางเกศสุริยงแปลงในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า ตามแบบฉบับของส่วนการแสดง สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร ที่ได้สืบทอดการแสดงตอนนี้มาแต่โบราณ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาผลสรุปเกี่ยวกับความเป็นมาของการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการแสดง
3. เพื่อแสวงหาแบบแผนการรำของนางตลาด โดยศึกษาจากนางเกศสุริยงแปลง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการแสดงของนางเกศสุริยงแปลง ในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า ของส่วนการแสดง สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ (กองการสังคีตเดิม) กรมศิลปากร

กรณีศึกษาเฉพาะการแสดงของนางเกศสุริยงแปลง ซึ่งแสดงโดยนางรัจนา พวงประยงค์ อายุ 59 ปี นาฏศิลปินระดับ 8 ของส่วนการแสดง สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งแสดงเป็นนางเกศสุริยงแปลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลานานถึง 42 ปี จึงน่าจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญและประสบการณ์สูง

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร
- ฝ่ายวิชาการ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร
- คณะละครนายพูน เรืองนนท์
- คณะละครไทยศิริ ของคุณสุรัตนา เตียวิเศษ

2. ศึกษาจากการสังเกตและชมวิดีทัศน์การแสดง รวมทั้งชมการแสดงสดของละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า ของส่วนการแสดง สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร

3. ฝึกปฏิบัติท่ารำของนางเกศสุริยงแปลง จากนางรัจนา พวงประยงค์ นาฏศิลปินผู้ได้รับการถ่ายทอดท่ารำของนางเกศสุริยงแปลง เป็นรุ่นแรก

4. ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่แสดงเป็นนางเกศสุริยงแปลง ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทยและดุริยางค์ไทย ตลอดจนบุคคลที่มีประสบการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า ดังนี้

4.1 ผู้ทรงคุณวุฒิทางนาฏศิลป์ ได้แก่

- นางสุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2533 และเป็นอาจารย์พิเศษสอนนาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นางศิริวัฒน์ ดิษยนันทน์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร และศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2541
- นางสถาพร สนทอง อดีตผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร และเป็นอาจารย์พิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และคณะศิลป-นาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
- นายเสรี หวังในธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร และศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2531
- นายจาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร

4.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในฐานะผู้แสดงในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า

- นางนพรัตน์ หวังในธรรม ผู้แสดงเป็นนางเกศสุริยงแปลง รุ่นแรก ชุดที่ 1
- นางรัจนา พวงประยงค์ ผู้แสดงเป็นนางเกศสุริยงแปลง รุ่นแรก ชุดที่ 2
- นางใบศรี แสงอนันต์ ผู้แสดงเป็นนางเกศสุริยงแปลง รุ่นหลัง
- นางสาวจินดารัตน์ วิริยะวงศ์ ผู้แสดงเป็นนางเกศสุริยง
- นายจุลชาติ อรัญยะนาค ผู้แสดงเป็นกุมภณฑ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นายสมรัตน์ ทองแท้ ผู้แสดงเป็นพระสุวรรณหงส์

4.3 ผู้ทรงคุณวุฒิทางดุริยางค์ไทย

- นายศิลปี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร
- นางดวงเนตร ดุริยพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญทางคีตศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร
- นางวิมลวรรณ กาญจนะผลิน อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร

4.4 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์การแสดงเป็นนางตลาด

- นางพิไลโฉม สัมมานันท์ อดีตอาจารย์สอนนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร ซึ่งแสดงเป็นนางแก้วหน้าม้า (รูปอัปลักษณ์) ในละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้า
- นางนิลวรรณ ถมังรักษ์สัตว์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร แสดงเป็นนางวิพาร์ ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ์

5. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัยเป็นรูปเล่มด้วยการพรรณนาความและเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แบบแผนการรำของตัวนางตลาด
2. เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดการรำนางตลาดของนางเกศสุริยงแปลงในละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภณฑ์ถวายม้า โดยการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
3. เป็นข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับการแสดงละครนอก เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษางานทางด้านนาฏศิลป์ต่อไป

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. นางตลาด หมายถึง ตัวนางในละครนอกที่มีกิริยาท่าทางไม่เรียบร้อย มีจริตมารยา บุคลิกคล่องแคล่ว พูดจาค่อนข้างหยาบคาย และส่งเสียงดังเอะอะโวยวาย ซึ่งมีผลให้ท่ารำกระฉับกระเฉงว่องไวและสะบัดสะบิ้ง การเจรจาฉะฉาน ท่วงทีหรือบุคลิกของนางตลาดนี้ แม้จะพยายามรำให้เป็นนางกษัตริย์ที่เรียบร้อย แต่ก็มีลักษณะเป็นนางตลาดอยู่นั่นเอง

2. ละครนอกแบบชาวบ้าน หมายถึง ละครพื้นบ้าน* ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้แสดงเป็นชายล้วน การแสดงมุ่งดำเนินเรื่องรวดเร็วและสนุกสนานมากกว่าศิลปะของการร่ายรำและเพลงร้อง

3. ละครนอกแบบหลวง หมายถึง ละครนอกที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงนำละครนอกของชาวบ้านมาปรับปรุงใหม่ โดยยึดรูปแบบการดำเนินเรื่องรวดเร็วและมุ่งความสนุกสนานเช่นเดิม แต่ใช้ผู้หญิงในราชสำนักหรือผู้หญิงของหลวงแสดงและแก้ไขถ้อยคำให้สละสลวย ปรับปรุงการแต่งกายและการร่ายรำให้สวยงาม รวมทั้งปรับดนตรีและเพลงร้องให้มีความไพเราะยิ่งขึ้น ต่อมาภายหลังได้มีการพัฒนาให้ผู้ชายและผู้หญิงแสดงรวมกัน

4. ละครนอกของกรมศิลปากรหมายถึง ละครนอกที่กรมศิลปากรจัดแสดง โดยยึดรูปแบบการแสดงตามอย่างพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่นำบทละครมาปรับปรุงใหม่ให้เข้ากับยุคสมัยและสภาพสังคม เพิ่มเติมเทคนิคของฉากแสง สี เสียงให้วิจิตรตระการตา พร้อมทั้งสอดแทรกเรื่องราวเหตุการณ์ปัจจุบัน การแสดงมีทั้งแสดงโดยชายล้วนและแสดงโดยชายจริงหญิงแท้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* ละครที่เล่นกันโดยชาวบ้าน บริเวณละแวกหมู่บ้าน